

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ

ΝΟΘΟΥ ΥΙΟΥ ΑΛΕΞΙΟΥ Γ' ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ

Ὁ Hallmeayer μεταξὺ τῶν ἐπιγραφῶν, ἃς περιέλαβεν εἰς τὰ Original-Fragmente, Chroniken, Inschriften und anderes Materiale zur Geschichte des Kaiserthums Trapezunt, ὡς παράρτημα τῆς ἱστορίας τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζούντος, ἐν ταῖς Abhandlungen d. III. Kl. d. Akademie d. Wissenschaften τοῦ Μονάχου Τόμ. Γ' Abt. III, ἐξέδωκεν ἐν σ. 104 ἰδίᾳ ἀριθμύσεως τοῦ χωριστοῦ τεύχους καὶ τὸ ἐξῆς πανομοιότυπον ἐπιτύμβιον, ὅπερ ἀναδημοσιεύομεν ἐνταῦθα ἐν σμικρύνσει.

ΠΑΤΕΤΑΕ ΤΟΝ ΣΘΗΛΟΝ ΓΕΝΝΑΔΑ - ἩΡΩΑ ΤΩΤΟΝ ἩΓ' ΓΕΝΝΑΔΑ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ὉΣΦΥΟΣ ΚΑΘΙ ΜΙΣΟΝ - ΟΥΤΟΣ ΤΟΥ ΚΛΗΝΘΗΝ ΥΟΣ ΑΛΕ
ΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΦΙΛΙΟΣ ΚΑΙ ΧΑΪΗΣ - ΠΑΡ' ΟΥ ΚΥΔΡΩΤΑΙ ΒΑΟΜΩΤΩ ΤΟΥ Α
ΑΛΛΑ ΤΙ ΠΕΠΟΝΘΑ - ἸΝ ΤΕΥΘΗ - ΤΩΝ ΑΝΑΚΤΩΡΩΝ ΚΡΗ ΜΝΣΚΟΜΗ
ΝΗΣΚΥ ΒΑΒΑΙ Ὁ ΠΛΙΚΟΣ ΔΕ ΠΟΤΗ - Ὁ ΚΟΗΝΑΙΟΗΣ ΑΙΔΡΕΝΙΚΟΣ Ὁ
ΙΚΟΣ Ὁ ΔΕ ΥΤΣΟΝ ΑΝΥΩΝ ΧΡΟΝΟΝ - ΑΛΛΑ ΘΕΣΘΗΟΙ ΤΟΥΤΟΝ ΜΕΤΡΙΣΑΙ
ΑΣΙΟΝ ΤΩ ΝΕΥΣΕΒΩΝ ΑΝΑΚΤΩΝ - ΗΝΙ ΗΪΣ ΤΑ ΗΗΪ Ξ Ν ΙΑ

Συνώδευσε δ' αὐτὸ διὰ τῆς ἐξῆς ἐν μέρει συμπληρωμένης ἀναγνώσεως·

Ἐπιταφίον τὸν σθηλὸν γεννάδα — Ἡρώα τὸν ἡγετῆ γεννάδα...
Ἀπὸ βασιλικῆς ὁσφύος κατηγμένηον — οὗτος τοῦ κληνοῦ ἡγείος Ἁ-
|λεξίου
Αὐτοκράτορος φίλιος καὶ χαΐης — παρ' οὗ κεδρωτῆαι βαομωτῶ τοῦ
|τοῦ βασιλοῦ
Ἀλλὰ τί πέπονθα, τσίετ, ἐπιταφίον — τὸν ἀνακτόρων κρη μνσκομῆ
|μενος τσίετ
Ἀποδηύσκει βαβαὶ ὁ πλικος δεποτή — ὁ κοηναίουης αιδρενικος ὁ
|ιδωίτο, ὁ...

εἰκοστὸν δεύτερον ἀνύων χρόνον — ἀλλὰ θεὸς εἶθεμοι(?) τοῦτον με-
 [τρίσαι....
 ..άσιον τῶν εὐσεβῶν ἀνάκτων. Μηνὶ Μαρτίῳ εἰς τὴν ἰδ' ἡμέρα ς'.
 [Ἰνδικτ. ἰδ'...

Ἐν τῇ μεταγραφῇ ταύτῃ τινὰ μὲν εἶνε παρανεγνωσμένα, τινὰ δὲ κακῶς συμπεπληρωμένα. Εἶνε δὲ ταῦτα τὰ ἑξῆς:

Καὶ πρῶτον μὲν ἐπειδὴ οἱ στίχοι τοῦ ἐπιτυμβίου εἶνε γεγραμμένοι κατὰ δύο στήλας, πρέπει νὰ αναγνωσθῶσι κατὰ τὸ γνωστὸν σχῆμα α β. Οὕτως ἡ μὲν πρώτη γραμμὴ περιέχει τοὺς στίχους 1, 2, ἡ δὲ δευτέρα τοὺς στίχους 3, 4, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἐν στ. 1 τὸ τελευταῖον γράμμα παρανεγνώσθη πιθανώτατα. ὡς καὶ τὸ τοῦ στίχου 2, ὡς Δ ἀντὶ Ν. Ἄρα γραπτέον γεννάδαν,

Ἐν στ. 2 ἄγνωστον μὲν ἂν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἡ λέξις ἦρωα ἔφερε πράγματι ψιλὴν ἀντὶ δασείας, γραπτέον δ' ἔπειτα γεννάδαν καὶ προσθετέον, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ λαμβικοῦ στίχου καὶ καθ' ἃ ἡ ἔννοια ἀπαιτεῖ, τὴν λέξιν ἄλλον.

Ἐν στ. 3 ἡ ἐν ἀρχῇ συμπλήρωσις διὰ τῆς προθέσεως ἀπὸ καθιστάνει τὸν στίχον ὑπέρμετρον. Γραπτέον ἐκ.

Ἐν στ. 5 ἴσως μὲν ἔχει ἡ ἐπιγραφή χαρείης, ὡς δεικνύει τὸ πανομοιότυπον, ἀλλὰ νοητέον χαρίεις.

Ἐν στ. 7 ὀρθὸς τόνος ἐν τῷ πέπόνθα εἶνε ὁ δεύτερος, εὐκόλυνων εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς λέξεως εἰς πεπόνθαμεν, μεθ' ἣν εἶπετο πιθανώτατα ἐν τῷ νῦν κενῷ ἡ λέξις δεινόν.

Ἐν στ. 8 τὰ τοῦ πανομοιοτύπου κρη... μνισκόμενος δὲν εἶνε μὲν ἀδύνατον νὰ ὑπάρχωσιν οὕτως ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιγραφῇ, ἀλλὰ πιθανώτερον ἀντεγράφησαν κατὰ τάξιν ἀνακριβῆ, διότι σημειωτέον, ὅτι τὸ πανομοιότυπον δὲν στηρίζεται ἐπὶ φωτογραφίας, ἐκδοθὲν πολὺ πρὸ τοῦ χρόνου τῆς ἀνακαλύψεως τῆς φωτογραφικῆς τέχνης. Καὶ δὴ τὸ μὲν ΚΡΗ πρέπει νὰ ἐνωθῆ μετὰ τῶν ἐπομένων ἄνευ κενοῦ ἐν τῷ μεταξὺ, τὸ δ' ἐν τῷ πανομοιοτύπῳ ὑπάρχον κενὸν πρέπει νὰ μετατεθῆ πρὸ τοῦ ΚΡΗ, ἐκεῖ δ' ὑπῆρξε

πάντως ἢ πρόθεσις κατα. Οὕτως ἀντὶ τοῦ λελανθασμένου κρημνισκόμενος ἔχομεν κατακρημνισκόμενος, ὅπερ, ὅσον καὶ ἂν παρέχη νέον τύπον τοῦ ῥήματος, εἶνε ὁμῶς εὐπρόσδεκτον.

Ἐν στ. 9 τὸ ἐκ συμπληρώσεως ἀποθνήσκει καθιστάνει τὸν στίχον ὑπέρμετρον. Γραπτέον ἐκθνήσκει.

Ἐν στ. 10 τὸ Κομνηνανοῆς εἶνε προφανῶς παρανεγνωσμένον ἀντὶ τοῦ Κομνηνανθῆς. Ἐν δὲ τῷ κενῷ τοῦ τέλους τοῦ στίχου γραπτέον πιθανῶς μέγας, ὅπερ εἶνε, ὡς γνωστὸν, ἢ ἐπωνυμία τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος.

Ὁ στ. 11, ὡς ἔχει παρὰ τῷ Fallmerayer, εἶνε ἄμετρος. Καὶ ἠδύνατο μὲν νὰ νομισθῆ, ὅτι ἀντὶ τοῦ (εἰ)κοστὸν πρέπει νὰ ἀναγνωσθῆ (τρια)κοστὸν, ὑποτιθεμένου, ὅτι τὸ πρῶτον σωζόμενον γράμμα Ι παρανεγνώσθη ἀντὶ τοῦ Α. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρόνικος δὲν εἶχεν ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν, ὅτε ἀπέθανεν. Ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Μιχαήλ Παναρέτου μανθάνομεν, ὅτι τότε (27 Νοεμβρίου 1355) τοίνυν ἐγέννησε καὶ ὁ βασιλεὺς υἱὸν τὸν κῆρ Ἀνδρόνικον ἐξ ἄλλης γαστροῦς καὶ οὐκ ἀπὸ τῆς δεσποίνης¹. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀνδρόνικος, εἶχεν, ὅτε ἀπέθανε τῆ 14 Μαρτίου 1376, ἀκριβῶς εἰπεῖν ἡλικίαν δεκαεννέα ἐτῶν, τριῶν μηνῶν καὶ δεκαεπτὰ ἡμερῶν· ποιητικῶς δὲ ἠδύνατο νὰ εἴπη ὁ γράφας τὸ ἐπιτύμβιον, ὅτι ἦγε τὸ εἰκοστὸν ἔτος. Ἐχει λοιπὸν ὀρθῶς τὸ εἰκοστὸν, ἢ δ' ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου λείπουσα συλλαβὴ οὐδεμία ἄλλη δύναται νὰ εἶνε ἢ τὸ ἄρθρον τὸν.

Ἐν στ. 12 τὸ ἀμφιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ Fallmerayer εἴθεμοι ἔχει ὀρθῶς, ἀρκεῖ νὰ χωρισθῆ εἰς εἴθε μοι, ἐπομένης τῆς εὐκτικῆς μετρήσαι ἀντὶ μετρίσαι, μεθ' ἣν οὐδὲν κενὸν ἐπιτρέπει τὸ πλήρες ἤδη μέτρον τοῦ στίχου, οὗ ἢ ἔννοια συμπληροῦται διὰ τοῦ ἐπομένου.

Ἐν στ. 13 τὸ ἄσιον ἠδύνατο νὰ συμπληρωθῆ χάριν τοῦ μέτρον εἰς τετραπλάσιον ἢ δεκαπλάσιον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀμφοτέρω εἶνε ὑπερβολικὰ, νοουμένης χωριστὰ τῆς ἡλικίας ἑκατέρου τῶν

¹ Ἴδε Νέου Ἑλληνομνημονος Τόμ. Δ' (1907) σ. 280, 13 κ. ε.

εὐσεβῶν ἀνάκτων καὶ οὐχὶ ἀμφοτέρων ὁμοῦ, προκριτοτέρα εἶνε ἢ γενικωτέρα καὶ ἀπλουστέρα συμπλήρωσις πολλαπλάσιον, δι' ἧς ἀποκτῶμεν ποιητικὴν διατύπωσιν τῆς συνήθους εὐχῆς εἰς πολλὰ τὰ ἔτη.

Τέλος ἐν τῇ χρονολογήσει ἀναγνωστέον μᾶλλον εἰς τὰς ιδ' ἀντὶ εἰς τὴν ιδ'. Τὸ δὲ λείπον ἔτος εἶνε τὸ ,ζωπδ' κατὰ τὰ κατωτέρω λεχθησόμενα.

Ὡς τὼς ἐπανορθούμενον τὸ ἐπιτύμβιον ἔχει ὡδε·

Ἐἶπατε τόνδε τὸν σιθναρὸν γεννάδα

ἦρωα τοῦτον ἦπερ γεννάδα ἄλλον,

ἐκ βασιλικῆς ὁσφύος κατηγμένον.

Ὅτιος τοῦ κλεινοῦ ἦν υἱὸς Ἀλεξίου

δ' αὐτοκράτορος φίλιος καὶ χαρίεις,

παρ' οἷ κυδρουῖται βραθυῖ τῷ τοῦ δεσπότη.

Ἀλλὰ τί πεπόνθαμεν δεινὸν ἐντεῦθεν :

Τῶν ἀνακτόρων κατακοιμισκόμενος

ἐκθνήσκει, βραβαί, ὁ ταλαίπωρος δεσπότης,

10 ὁ Κομνηνανθῆς Ἀνδρόνικος ὁ μέγας,

τὸν εἰκοστὸν δεύτερον ἀνύων χρόνον.

Ἀλλὰ θεὸς εἶθε μοι τοῦτον μετρήσαι

πολλαπλάσιον τῶν εὐσεβῶν ἀνάκτων.

Μηνὶ Μαρτίῳ εἰς τὰς ιδ' ἡμέρα ζ' Ἰνδικτι. ιδ' τοῦ ,ζωπδ'.

Τὰ τοῦ θανάτου τοῦ διὰ τοῦ ἐπιτυμβίου τούτου θρηγουμένου νόθου υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Τραπεζοῦντος Ἀλεξίου Γ', θανόντος τῇ 14 Μαρτίου 1376, ἡμέρα Σαββάτω, συμπίπτουσι κατὰ γράμμα πρὸς τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Τραπεζουντίου χρονογράφου Μεγαλ. Παναρέτου· Μηνὶ Μαρτίῳ ιδ', ἡμέρα ζ', Ἰνδικτιῶνος ιδ' τοῦ ,ζωπδ' ἔτους ἐκοιμνήσθη ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς κῦρ Ἀνδρόνικος δεσπότης ὁ μέγας Κομνηνὸς ἀπὸ τοῦ παλατίου τοῦ κῦρ Ἀνδρονίκου τοῦ μεγάλου Κομνηνοῦ καὶ βασιλέως. Προσθέτει δ' ὁ Πανάρετος καὶ τὰ ἑξῆς· Καὶ εὐθὺς κοιμισθεὶς ἐν τοῖς ἀνακτόροις τέθνηκε καὶ ἐνεταφιάσθη ἐν τῇ μονῇ τῆς Θεοσκεπάστου, ἀκολουθήσαντος ἐν τῷ ἐξοδίῳ ἀν-

τοῦ τοῦ βασιλέως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν δεσποτῶν, τῆς
τε μάμμης αὐτοῦ καὶ τῆς μητροιᾶς¹. Πράγματι δ' ἐν τῷ νάρ-
θηκι (Vestibulum) τῆς ἐν σπηλαίῳ κειμένης ἐκκλησίας τῆς
μονῆς Θεοσκεπᾶστου ἔκειτο ὁ τάφος τοῦ Ἀνδρονίκου, ὅστις
ἀνεψύχθη καὶ ἐλεηλατήθη κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους τῶν
Τραπεζουντίων Τούρκων, διαρκοῦντος τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰ-
ῶνος, καὶ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς προσόψεως τοῦ ναοῦ εὔρεν ὁ Fall-
meayer διὰ χρωμάτων ἐπιγεγραμμένον τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν
ἐπιτύμβιον².

...

¹ Ἴδε Νέον Ἑλληνομνημόνα Τόμ. Δ' (1907) σ. 269, 7 κ. ε.

² Ἴδε Fallmeayer ἐνθ' ἀν. Τόμ. Δ' Abth. I, χωριστῆς ἐκδόσεως σ. 96.